

УДК 811. 161.2'271:070
<https://doi.org/10.31548/philolog2021.04.017>

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТЕРФЕРЕМ І РОСІЯНІЗМІВ У ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

О. М. ТЕПЛА, кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: tomoxana071@bigmir.net
<https://orcid.org/0000-0002-0582-4741>

Анотація. Досліджено інтерферери й росіянізми в мережевих засобах масової інформації. Джерельною базою дослідження слугували журналістські тексти онлайн-видань всеукраїнського і регіонального значення («Українська правда», «Доба»). Мета статті – зафіксувати зразки зросійщення та мовного недбальства в інтернет-виданнях.

Здійснено аналіз виявлених відхилень від лексичної норми, вказано на основні помилкобезпечні місця. Засвідчено, що поширений різновид лексичних помилок у мові ЗМІ – інтерферери. Визначено інтерфереру як мовну одиницю, яка є результатом інтерференційних процесів; лінгвоодиницю, утворену шляхом буквального перекладу з урахуванням фонетико-вимовних норм мови, що зазнає впливу. Виокремлено дві групи таких ненормативних одиниць. До першої групи належать одиничні лексеми-інтерферери. Вони формують невелику за кількістю репрезентантів систему. Другу групу утворень інтерферерного характеру становлять ненормативні поєднання кількох лексем.

У процесі лінгвообстеження журналістських матеріалів виявлено ненормативні лексеми-росіянізми. Схарактеризовано недоречність уживання у відповідних контекстах іменників зі суфіксом -к- на позначення дії, натомість аналізовані матеріали поширюють такі утворення.

Виявлено низку екстра- та інтралінгвістичних чинників, що зумовили поширення в мовленні українських російськомовних інтерференційних елементів. Основними екстралінгвістичними причинами є такі: проживання на території України значної кількості людей, які лише розуміють українську мову, але не розмовляють нею; володіння більшістю громадян України обома мовами – українською й російською; неналежне знання носіями української мови її норм; бідний словниковий склад мовців; недосконалість мовна політика в державі; відсутність ефективного механізму реалізації Закону про мови. Основними інтралінгвістичними чинниками є типологічна спорідненість східнослов'янських мов та формальна (звуко-буквенна) схожість значної частини українського й російського лексиконів.

Ключові слова: росіянізми, інтерферери, культура мовлення, інтернет-видання, засоби масової інформації.

Актуальність дослідження. Дослідники медійного дискурсу поряд із позитивними аспектами розвитку сучасної української літературної мови у ЗМІ, приміром, збагачення словникового складу шляхом використання питомих ресурсів мови, добору власне українських відповідників до запозичень, вказують на падіння медійної мовленнєвої культури. Науковці констатують, що видавці друкованої продукції приділяють увагу ґрунтовній мовній підготовці, а редактори періодичних видань дедалі більше не зважають на мовні огріхи. Особливо ця тенденція характерна для інтернет-видань, де окремі штатні одиниці коректора і літературного редактора – рідкість. Однією з домінуючих ознак інтернет-дискурсу є стихійне, часто неусвідомлене нехтування ustalеними нормами правопису, граматики, слововживання. Тим часом медіаспоживачі наслідують мовлення журналістів як зразкове, вважають його виразником мовних норм.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На низьку якість текстів ЗМІ вказували Л. Боярська [2], Я. Гаврилова [3],

Н. Зикун [4], І. Мариненко [6], О. Тепла [8; 9]. У полі зору науковців – критерії розрізнення «норми» і «помилки» у медіатекстах; вплив особливостей мовлення сучасних засобів масової комунікації на зміну мовних норм, формування мовленнєвої компетенції та культури мовлення; різні типи відхилень від літературних норм у журналістських матеріалах, причини їхнього виникнення. Проте більшість дослідників аналізує мовні помилки в друкованих ЗМІ, теле- й радіоефірах, залишаючи поза увагою онлайн-видання.

Мета статті – зафіксувати зразки зросійщення та мовного недбальства в інтернет-виданнях.

Результати дослідження та їх обговорення. Поширений різновид лексичних помилок у мові ЗМІ – інтерферери та росіянізми. Поняття інтерферери в мовознавчій літературі з'явилося порівняно недавно. Дослідники визначають «інтерфереру як мовну одиницю, яка є результатом інтерференційних процесів; лінгвоодиницю, утворену шляхом буквального перекладу з урахуванням фонетико-вимовних норм мови, що зазнає впливу» [6, с. 10].

Відповідно до класифікації інтерферем, запропонованої Т. Бондаренко [6], в аналізованих онлайн-виданнях можна виділити дві групи таких ненормативних одиниць.

До першої групи належать одиничні лексеми-інтерферемі. Вони формують невелику за кількістю репрезентантів систему. Виразне інтерферемне явище простежено в таких реченнях: «Країни, що розвиваються, можуть **підстьобнути** світову економіку зниженням ставок – Bloomberg» [10]; «Майже всі вони за змістом **співпадали** з поправками, які подавала лідер фракції «Батьківщина» Юлія Тимошенко» [там само]; «Серед дебоширів був і **діючий** працівник поліції, який протягом двох останніх років перебував у декретній відпустці» [5].

Другу групу утворень інтерферемного характеру становлять ненормативні поєднання кількох лексем. Означені порушення простежуємо в таких конструкціях: «Україна минулого року **зайняла третє місце** у світі за обсягами імпорту секонд-хенду, попереду лише Пакистан і Малайзія, а після нас в десятці – Росія, Камерун, Гватемала, Кенія, Індія, Туніс», – повідомила вона» [10] (замість посіла); «**В першу чергу** необхідно правильно підібрати косметичні засоби по догляду» [там само] (замість передусім); «Мелатонін можна приймати **в якості** снодійного» [5] (замість як); «Тому мої консультації – це не тільки щодо того, як відбувається виборчий процес **з точки зору** закону, а це консультації широкого спектру – не тільки щодо представлення в ЦВК чи в судах, а і трансформація бажання суспільства в результат» [10]; «Ситуація серйозна з економічної і політичної **точки зору**» [10] (замість погляду); «Ви зустрічаєтеся **кожного дня**, зідзвонюєтесь **кожного дня?**» [10]; «До того ж пишуть, що раніше маршрутка № 18 їздила **кожних 10 хвилин**, а зараз можна стояти 20-25 хв» [5] (замість щодня, щодесять); «**Більше того**, ми розуміємо, що в економіці України є певні особливості, які спричинені двома факторами» [10] (замість тим паче); «Цей майданчик місцеві роблять уже **своїми силами** і за власні кошти» [10] (замість самотужки); «Ми довго зважувала всі «за» і «проти», і врешті-решт **прийняли рішення**» [там само] (замість ухвалити рішення); «Він продзвонює деякі номери і, якщо **все в порядку**, передає дані до операторів баз даних» [10] (замість все гаразд); «**У той же час** десятеро інших агітаторів попарно обходять хати із агітаційною продукцією та збирають підписи на підтримку ініціатив президента» [там само] (замість водночас); «Аналізує закон про українську мову **на предмет** дотримання усіх прав громадян» [10] (замість стосовно); «Погода **в той день** була не найкращою для прогулянок, було прохолодно і вітряно, але те,

що ЕП побачила протягом дня, компенсувало з лишком ці негаразди» [10] (замість того дня); «Центральні банки країн, що розвиваються, все ще мають у своєму розпорядженні можливості для підтримки глобальної економіки, **в той час як** регулятори розвинених ринків відходять **в сторону**» [10] (замість тоді як ... вбік); «Не маю права без погодження з клієнтом розголошувати інформацію, яка стала мені відома **в силу** виконання мною своїх адвокатських функцій» [там само] (замість з огляду на);

«**Підбивайте підсумки** дня і використовуйте при цьому, наприклад, минулий час (Past Simple)» [10] (замість підводьте підсумки); «**Таким чином**, ЗМІ не повинні отримувати якісь спеціальні норми кримінальної чи адміністративної відповідальності» [10] (замість отже); «Ми вважаємо, що депутатський корпус, керівництво Верховної Ради **належним чином** оцінять поведінку нашого колеги і зроблять необхідні висновки» [10] (замість належно).

У процесі лінгвообстеження журналістських матеріалів виявлено ненормативні лексеми-росіянізми (слово або словосполуку, запозичену з російської мови або побудовану за зразком російських слів і виразів): «Думав я, тягнучи невеличкий бушний холодильник громадським транспортом до 2-бедрумної квартири без меблів, яку ми **зняли** у передмісті Нью-Йорка, у сусідньому штаті Нью-Джерсі» [10]; «Якщо ви п'ятнадцять років тому жили у київській **зйомній «гостинці»** на аспірантську стипендію, то і в Нью-Йорку швидко зорієнтуєтесь» [10]; «Я можу показати **справку** Держприкордонслужби, коли я літав» [10]; «Після кількох годин гризні Рада попередньо **дала добро** на продаж землі» [там само]; «**Батюшка** з Почаєва присвячує вірші терористам» [5].

Не вважаємо доречним вживання у відповідних контекстах й іменників зі суфіксом -к- на позначення дії, натомість аналізовані матеріали поширюють такі утворення: «Президент Володимир Зеленський підписав закон про заборону суцільної **вирубки** ялицево-букових лісів на гірських схилах Карпатського регіону» [10]; «Ножі, дошки для **різки**, одноразовий посуд, ковдри (бажано водонепроникні), серветки тощо» [10].

Українські науковці «активно відкидають утворені від дієслів назви опредметнених дій з суфіксом -к(-а), такі росіянізми переважно замінюють іменниками на -ння» [7, с. 241].

Поширення в мовленні українських російськомовних інтерференційних елементів зумовлено низкою екстра- та інтралінгвістичних чинників. Основними екстралінгвістичними причинами є такі: проживання на території

України значної кількості людей, які лише розуміють українську мову, але не розмовляють нею; володіння більшістю громадян України обома мовами – українською й російською; неналежне знання носіями української мови її норм; бідний словниковий склад мовців; недосконала мовна політика в державі; відсутність ефективного механізму реалізації Закону про мови. Основними інтралінгвістичними чинниками є типологічна спорідненість східнослов'янських мов та формальна (звуко-буквенна) схожість значної частини українського й російського лексиконів [11].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, інтернет-виданням, як всеукраїнським, так і регіональним, притаманний низький ступінь мовної компетентності. Вважаємо, що культура мовлення залежить

Список використаних джерел

1. Бондаренко Т. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2003. 18 с.
2. Боярська Л. Мовні помилки на сторінках ЗМІ (дослідження-моніторинг). URL: http://iv.kiev.ua/Movni_pom_na_st_zmi.pdf.
3. Гаврилова Я. До проблеми розрізнення «норми» і «помилки» у текстах періодичних видань. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»*. Херсон, 2015. Вип. 22. С. 119–120.
4. Зикун Н. І. Культура мови ЗМІ і рівень довіри до медіа текстів. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 31. С. 63-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_20.
5. Інтернет-газета «Доба». URL: <https://doba.te.ua/>
6. Мариненко І. Орфографічні й лексичні помилки в крос-медійних змі: типологія, причини виникнення. *Мова: класичне - модерне - постмодерне*. 2017. Вип. 3. С. 235-249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Langcmp_2017_3_28.
7. Пілецький В. Дієслівні форми та віддієслівні іменники і прикметники в науково-технічній термінології (проблеми творення та функціонування) *Проблеми гуманітарних наук. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 38. С. 236–249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_fl_2016_38_27.
8. Тепла О. М. Помилконебезпечні явища на лексичному рівні в мережевих ЗМІ. *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*. 2020. Випуск 11 (4). С.86-94.
9. Тепла О. М. Порухення орфографічних норм в медіатекстах (за матеріалами онлайн-видань «Українська правда», «Доба»). *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*. 2020. Вип. 11 (3). С. 66-71.
10. *Українська правда*. URL:

передусім від професійності журналістів й редакторів, а помилки на різних мовних рівнях спричинені їхньою недбалістю. Зокрема, засвідчено активність в уживанні лексем-інтерферем і лексем-росіянізмів. Здійснення ґрунтовних досліджень причин та наслідків інтерференційного впливу російської мови на вимовні особливості, лексичну систему й граматичну структуру української мови нині є надзвичайно актуальним завданням, позитивне вирішення якого сприятиме удосконаленню рівня культури мовлення, збереженню національно-мовної ідентичності в умовах масового українсько-російського білінгвізму.

У перспективі вбачаємо аналіз мови мас-медіа щодо її перенасичення стилістично зниженими словами.

<https://www.pravda.com.ua/>

11. Федчук Л. І. Інтерференція як один із видів мовної взаємодії в умовах білінгвізму. *Національна ідентичність в мові і культурі* : зб. наук. праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. Київ : Талком, 2017. С. 304–308.

References

1. Bondarenko, T. (2003). Typolohiia movnykh pomylok ta yikh usunennia pid chas redahuvannia zhurnalistskykh materialiv [Typology of language errors and their elimination when editing journalistic materials]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv.
2. Boiarska, L. Movni pomylyky na storinkakh ZMI (doslidzhennia-monitorynh) [Language mistakes on media pages (research-monitoring)]. Available at: http://iv.kiev.ua/Movni_pom_na_st_zmi.pdf.
3. Havrylova, Ya. (2015). Do problemy rozrznennia «normy» i «pomylyky» u tekstakh periodychnykh vydan [To the problem of distinguishing between "norm" and "mistake" in the texts of periodicals]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seriya «Linhvistyka»*. (Scientific Bulletin of KhSU. Series: Linguistics). Issue 22, 119–120.
4. Zykun, N. I. (2012). Kultura movy ZMI i riven doviry do media tekstiv [Culture of media language and the level of trust in media texts]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky*. (Scientific works of Ivan Oghienko Kamyansets-Podilsky National University. Series: Philological sciences). Issue 31, 63-66. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_20.
5. Internet-hazeta «Doba». [Internet newspaper "Doba"]. Available at: <https://doba.te.ua/>.
6. Marynenko, I. (2017). Orfohrafichni y leksychni pomylyky v kros-mediinykh zmi: typolohiia, prychny vynyknennia [Spelling and lexical mistakes in cross-media media: typology,

causes] / Mova: klasychne - moderne - postmoderne/ (Language: classical - modern - postmodern). Issue 3, 235-249. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Langcmp_2017_3_28.

7. Piletskyi, V. (2016). Diieslivni formy ta viddiieslivni imennyky i prykmetyky v naukovotekhnichnii terminolohii (problemy tvorennia ta funktsiuvannia) [Verbal forms and verb nouns and adjectives in scientific and technical terminology (problems of creation and functioning)]. Problemy humanitarnykh nauk. Serii : Filolohiia. (Problems of the humanities. Series: Philology.). Vol. 38, 236-249. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_fl_2016_38_27.

8. Tepla, O. M. (2020). Pomykonebezpechni yavyscha na leksychnomu rivni v merezhevykh ZML [Mistake dangerous phenomena at the lexical level in network media]. Scientific Journal "International

Philological Journal". Vol. 11 (4), 86-94.

9. Tepla, O. M. (2020). Porushennya orfografichnykh norm v mediatekstax (za materialamy onlajn-vydan «Ukrayinska pravda», «Doba») [Violation of spelling rules in media texts (based on materials from online publications "Ukrainian Truth", "Doba")]. Scientific Journal "International Philological Journal". Vol. 11 (3), 66-71.

10. Ukrainska pravda [Ukrainian Truth]. Available at : <https://www.ppravda.com.ua/>.

11. Fedchuk, L. I. (2017). Interferentsiia yak odyin iz vydiv movnoi vzaïemodii v umovakh bilinhvizmu [Interference as one of the types of language interaction in the conditions of bilingualism]. Natsionalna identychnist v movi i kulturi. (National identity in language and culture), 304-308.

FUNCTIONING OF INTERFEREMAS AND RUSSIANISMS IN THE TEXTS OF INTERNET EDITIONS

O. M. Tepla

Introduction. *Researchers of media discourse, along with the positive aspects of the development of modern Ukrainian literary language in the media, point to the decline of media speech culture.*

The purpose of the article is to record examples of Russification and language negligence in online publications, to provide practical recommendations for improving the speech culture of journalists.

Results. *Interferemes and Russianisms in online mass media are studied. The source base of the study was journalistic texts of online publications of national and regional significance ("Ukrainian Truth", "Doba"). The analysis of the revealed deviations from lexical norm is carried out, the basic erroneously dangerous places are specified. It is proved that a common type of lexical errors in the language of the media - interferemes and Russianisms. According to the classification of interference, in the analyzed online publications can be divided into two groups of such non-normative units. The first group includes single tokens-interferemes. They form a small system of representatives. The second group of formations of interferemic character consists of non-normative combinations of several tokens.*

In the process of linguistic examination of journalistic materials, non-normative tokens-Russianisms (a word or phrase borrowed from the Russian language or built on the model of Russian words and expressions) were revealed. The inappropriateness of using nouns with the suffix -k- to denote an action in appropriate contexts is characterized, instead the analyzed materials distribute such formations. A number of extra- and intralinguistic factors have been identified, which have led to the spread of Ukrainian Russian-language interference elements in speech. The main extralinguistic reasons are the following: living in Ukraine a significant number of people who only understand the Ukrainian language, but do not speak it; knowledge of the majority of Ukrainian citizens in both languages - Ukrainian and Russian; improper knowledge of Ukrainian speakers of its norms; poor vocabulary of speakers; imperfect language policy in the state; lack of an effective mechanism for implementing the Law on Languages.

The main intralinguistic factors are the typological affinity of the East Slavic languages and the formal (sound-letter) similarity of a large part of the Ukrainian and Russian lexicons.

Thus, online publications, both national and regional, are characterized by a low degree of language competence. In particular, activity in the use of interference tokens and Russian tokens has been demonstrated.

Key words: *Russianisms, interferemes, speech culture, online publications, mass media.*